

Іншомовна компетентність як передумова професійного розвитку педагога

Основну увагу приділено формуванню іншомовної комунікативної компетентності як передумови професійного розвитку педагога. Розглянуто основні поняття та виділено основні змістовно-теоретичні аспекти.

Ключові слова: компетенція, компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, додаткова професійна освіта, змістовно-теоретичні аспекти.

Nechyporuk O. V. Foreign Language Competence as a Prerequisite for Professional Development of Teachers.

The focus is on the formation of foreign language communicative competence as a prerequisite for professional development of teachers. The basic concepts and the main substantial and theoretical aspects are considered.

Key words: competence, foreign language communicative competence, additional professional education, substantial and theoretical aspects.

Постановка проблеми. Головним завданням післядипломної освіти є створення умов для формування всебічно розвинутої, соціально активної особистості вчителя, здатного до навчання впродовж усього життя.

Аналіз різних підходів до проблеми компетентності в цілому свідчить про те, що більшість дослідників пов'язують це поняття з конкретною професією в матеріальній або духовній сфері. Тому в науково-методичних публікаціях останнім часом з'являються дослідження, присвячені проблемі формування професійної компетентності фахівців різних галузей. Зазначимо, що проблема вивчення професійної компетентності не знайшла однозначного вирішення.

У сучасних дослідженнях приділяється увага і формуванню іншомовної професійної компетентності, зокрема вчителів іноземної мови. Але ще недостатньо, на наш погляд, дослідженим є формування іншомовної компетентності вчителів інших спеціальностей та представників професії як необхідного складника розвитку їх професійної компетентності.

Світові тенденції останніх десятиліть невід'ємно пов'язані з двома явищами: глобалізацією та інтернаціоналізацією суспільства. Обидва процеси перебувають у зоні пильної наукової уваги і нерозривно пов'язані зі значними технологічними й соціальними змінами останньої чверті ХХ ст.

Одним із перших, хто звернувся до проблеми глобалізації (на початку 90-х рр. ХХ ст.), був американський соціолог Роланд Робертсон, який визначив її як сукупність процесів, що роблять єдиним – об'єднують – соціальний світ.

Упродовж майже двох десятиліть термін «глобалізація» використовується для позначення наростаючої взаємозалежності світу – економічної, соціально-культурної й політичної.

Глобалізація й інтернаціоналізація – два взаємопов'язаних процеси, які перетворюють суспільство в нові форми.

Згідно з визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), поняття інтернаціоналізації у сфері вищої освіти в міжнародній практиці традиційно включає два аспекти: «внутрішню» (internationalization at home) і «зовнішню», або освіту за кордоном (education abroad).

Інтернаціоналізація вищої освіти створює нові можливості, сприяє підвищенню її доступності та якості, впровадженню інноваційних методів роботи у її систему.

Інтернаціоналізація освіти включає такі форми міжнародної співпраці:

- індивідуальну мобільність: мобільність учнів (студентів) або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях;
- мобільність освітніх програм;
- інтеграцію в навчальні програми міжнародних освітніх стандартів.

Іншими словами, з'явилися нові шляхи для отримання освіти та працевлаштування, внаслідок чого суттєво змінилася роль іноземної мови у суспільстві. Поступово зі шкільної дисципліни вона перетворилася на необхідний елемент професійної реалізації особистості.

Під іноземною мовою ми розуміємо мову, яка вивчається поза умовами її природного вживання, тобто у навчальному процесі, й котра не застосовується поряд із першою (рідною) у повсякденному спілкуванні.

Огляд літератури. Науковці наголошують на зміні статусу навчальної дисципліни «іноземна мова» з точки зору її культурологічної функції, оскільки мова – не лише безпосереднє джерело комунікативної діяльності, але й засіб пізнання,

формування і передачі думки, вираження почуттів, емоційних станів людини, засіб реалізації усіх потреб освіченого народу.

Існує кілька підходів до трактування понять «компетенція» й «компетентність», спостерігається певна варіативність у використанні цих понять.

Інтерес до проблеми іншомовної комунікативної компетенції як здатності й готовності здійснювати іншомовне спілкування (І. Л. Бім) виник досить давно.

Вагомий внесок у розвиток іншомовної комунікативної компетентності вчителя зробили зарубіжні та вітчизняні науковці Л. Біркун, Р. Джонсон, І. Зимня, Г. Китайгородська, С. Козак, Е. Пассов, В. Сафонова, Д. Хаймс та ін.

Детальніше питання компетентності розглядається у працях І. Ісаєва, І. Зязюна, О. Ломакіна, В. Нестерова, І. Підласого, В. Сластьоніна, В. Ягупова та ін.

Вклад основного матеріалу. Здійснивши аналіз науково-педагогічної літератури, пропонуємо розглянути основні поняття нашої теми та виділити основні змістовно-теоретичні аспекти.

Компетенція (від *лат. compete* – добираюся, відповідаю, підходжу) – коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання і досвід у певній галузі [5, 613].

Компетентність (*лат. competentia*, від *competo* – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) – добра обізнаність у чому-небудь, знання, досвід; знання і досвід у тій чи іншій галузі; поінформованість, обізнаність, авторитетність [3, 87].

Компетентний (від *лат. competens (competentis)* – належний, відповідний, той, який має достатні знання в якій-небудь галузі, з чим-небудь добре обізнаний, досвідчений, тямущий, кваліфікований; той, що володіє компетенцією [5, 290].

У психолого-педагогічній літературі компетентність розглядається як категорія оцінна, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності й забезпечує досягнення успіхів. При цьому оцінюються такі компоненти, як структура знань і вмінь, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її вдосконалення [7, 57].

Компетентність – це стійка готовність і здатність людини до діяльності «зі знанням справи». Останнє залежить від «таких п'яти основних елементів: глибоке розуміння суті завдань і проблем, які розв'язуються; наявність досвіду в даній сфері; уміння обирати засоби й способи діяльності, адекватні конкретним обставинам місця й часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і привносити корективи в процес досягнення мети» [7, 28].

Поняття іншомовної комунікативної компетентності не має єдиного тлумачення, але проаналізувавши доробки відомих науковців, пропонуємо зупинитися на основному визначенні.

Поняття «іншомовний» характеризує те, що стосується іншої мови або іноземної мови. Таким чином, якщо співвіднести поняття «компетентність» та «іншомовна», «іншомовна компетентність» може характеризуватися як володіння іншою (іноземною) мовою кваліфіковано, для чого необхідний достатній рівень знань, які дозволяють бути добре обізнаним із фаховою лексикою й усіма мовними аспектами іноземної мови.

Іншомовна комунікативна компетентність – це особливість особистості, яка характеризується обсягом і характером засвоєних знань, умінь, навичок іноземної мови, що формується у процесі моделювання іншомовної професійної діяльності.

Іншомовна комунікативна компетентність – це інтегративне утворення особистості, яке має складну структуру й виступає як взаємодія і взаємопроникнення лінгвістичної, соціокультурної й комунікативної компетенцій, рівень сформованості яких дозволяє спеціалістові ефективно здійснювати іншомовну, а отже, міжмовну, міжкультурну й міжособистісну комунікацію.

Отже, іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти й саморозвитку особистості педагога.

Б. Завиниченко, дослідник змістових питань комунікативної компетентності, виділяє такі компоненти іншомовної комунікативної компетентності:

1. Гностичний: система знань про сутність і особливості спілкування взагалі та професійного зокрема; знання про стилі іншомовного спілкування, загальнокультурна компетентність, яка дозволяє вловити, зрозуміти приховані змісти, асоціації співрозмовника тощо.

2. Комунікативний: комунікативні вміння, які дозволяють установлювати контакт зі співрозмовником, керувати ситуацією взаємодії з суб'єктом іншомовної комунікації; культура мовлення; експресивні, перцептивно-рефлексивні вміння, які забезпечують можливість пізнання внутрішнього світу партнера спілкування та розуміння самого себе.

3. Емоційний: гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини; готовність вступати в особистісні, діалогічні взаємини, розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція та психоемоційний стан [2].

Щодо визначення структури іншомовної комунікативної компетентності дослідники виділяють такі складові:

– дискурсивна компетентність (здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні та семантичні засоби);

– соціолінгвістична компетентність (здатність розуміти і продукувати словосполучення та речення з такою формою та таким значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту іншомовної комунікації);

– стратегічна компетентність (здатність ефективно брати участь в іншомовній комунікації, обираючи для цього правильну стратегію дискурсу, а також адекватну стратегію для підвищення ефективності комунікації);

– лінгвістична компетентність (здатність розуміти та продукувати вивчені або аналогічні їм висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові, невивчені висловлювання іншомовного середовища).

Н. Сура наголошує: «Іншомовна професійно орієнтована комунікація (ІПОК) – процес, у межах якого забезпечується потенційна здатність комунікантів реалізувати обмін інформацією іноземною мовою, а також самостійно здійснювати пошук, накопичення й розширення обсягу професійно значущих знань у процесі природного іншомовного професійно орієнтованого спілкування із зарубіжними фахівцями. Комунікативна компетентність є особливим видом професійної компетенції, яка визначається як готовність та здібність до оволодіння предметними, науковими знаннями в професійному спілкуванні» [6].

Фактори, що сприяють формуванню ІКК:

1) швидкий доступ до інформації (щодо методик, розробок та новітніх технологій);

2) участь у розробці та написанні проектів;

3) можливість проходження курсів підвищення кваліфікації за межами країни.

Як відмічають дослідники, ІПОК передусім є основою додаткової професійної освіти, що спрямована на активне використання освітнього, наукового та інноваційного потенціалів і на структурну перебудову, переорієнтацію науково-педагогічних кадрів на ті напрями й форми діяльності, в яких можливе досягнення найбільш значних результатів [1, 4].

Додаткова професійна освіта (ДПО) є елементом безперервної освіти і самостійним напрямом у професійній освіті.

Мета освітньої установи в системі додаткової освіти – створити умови для оволодіння актуалізованими знаннями, для відпрацювання нових умінь, навичок та набуття якостей, необхідних для вирішення практичних завдань на високому професійному рівні [4].

Реформування системи ДПО передбачає створення гнучкої та мобільної системи підвищення кваліфікації й перепідготовки фахівців, що задовольняє постійно зростаючі потреби суспільства у вдосконаленні та оновленні знань. Для цього вимагається забезпечити єдність прикладних, фундаментальних, методологічних знань, що становлять основу професійної і загальної культури, широку орієнтацію в підходах до постановки та рішення нових проблем і завдань [1, 8].

Висновки. Таким чином, подальший розвиток ДПО у формування іншомовної педагогічної компетентності сучасного вчителя перебуває в органічному зв'язку з потребами суспільства і вимагає вирішення принципових питань, до яких слід віднести:

– створення ефективної державної підтримки системи підготовки і перепідготовки кадрів на державному та регіональних рівнях;

– організацію діяльності освітніх установ відповідно до потреб ринку праці та виробництва, що розвивається;

– підвищення ефективності системи ДПО шляхом застосування тимчасових засобів і методів навчання, взаємозв'язку змісту навчання з практичними потребами фахівця, наближення навчання до конкретного місця працевлаштування за допомогою використання нових інформаційних технологій (швидкий доступ до інформації – щодо методик, розробок та новітніх технологій, участь у розробці та написанні проектів, можливість проходження курсів підвищення кваліфікації за межами країни).

Література

1. Блеер А. Н. Концептуальні основи розвитку додаткової професійної освіти / А. Н. Блеер // Педагогіка. – 2008. – № 5. – С. 34–38.
2. Завіниченко Н. Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Наталя Борисівна Завіниченко. – Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 229 с.
3. Энциклопедический словарь. 3-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1984. – 1600 с. – С. 613.
4. Наумова Т. Б. ДПО в системі безперервної освіти / Т. Б. Наумова // Компетентність. – 2009. – № 66. – С. 10–16.
5. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт. – К. : Довіра, 2000. – 136 с. – С. 87.
6. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування / Н. А. Сура // Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 4. – С. 190–192.
7. Татаренко А. Б. Компетентність – вимога сучасності / А. Б. Татаренко // Світло. – 1996. – № 1. – С. 57–64.
8. Файнбург Г. З. Проблемы изменения концепции и нормативно-правового регулирования в сфере дополнительного профессионального образования / Г. З. Файнбург // Менеджмент в образовании. – 2009. – № 4. – С. 26–29.